

Gang på gang brast dæmningen ved Grønsund Nor

I den første halvdel af 1800-tallet drev Det Classenske Fideikommis «agerdyrkningskolen for gode subjekter af bondestanden» på Næsgård som en forsøgsgård. Helt i tråd med dette udfarende formål og tidens strømninger havde den nytiltrådte direktør for Det Classenske Fideikommis,

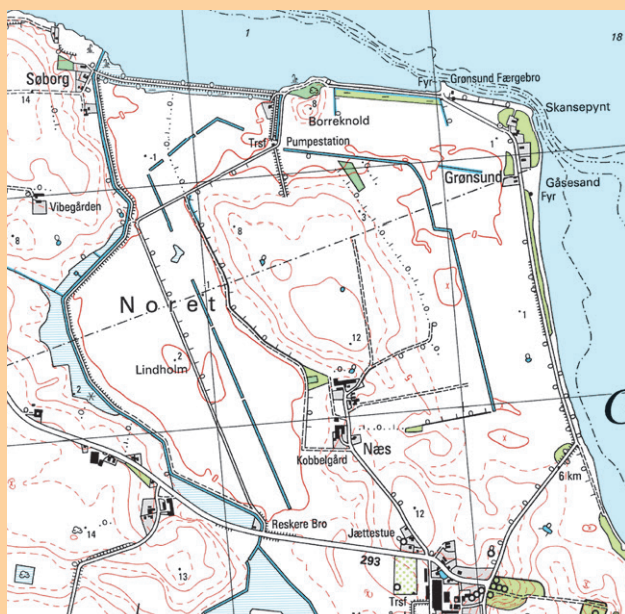
generalmajor Frederik Julius Haxthausen (1772-1834), i 1818 bestilt en sagkyndig vurdering af, om det ville være rentabelt at inddæmme Noret ved Grønsund.

Landbrugskrisen i 1820'erne betød en udskydelse, men ideen dukkede op igen og igen. Det lavvandede nor ville

i sig selv kunne landvindes med 105 hektar ny jord som udbytte, men nok så vigtigt kunne et tilsvarende areal med lavtliggende enge blive sikret mod de hyppige oversvømmelser med saltvand fra Grønsund.

I 1844 sikrede Det Classenske Fideikommis sig koncession på retten

Noret ved Grønsund

Inddæmmet nor på 110 hektar fra 1856, fire kilometer øst for Stubbekøbing på Nordfalster. Varierende vanddybder fra 0,3 til 2,2 meter samt to holme.

Også benævnt Næsgård Nor eller Grønsund Nor.

Dæmningen blev gennembrudt af november-stormfloden 1872, men genopbygget.

Afvandingsanlægget fornyet flere gange i de efterfølgende hundrede år, herunder gentagne forhøjelser af dæmningen.

Noret var en integreret del af markbruget under Næsgård Agerbrugsskole frem til lukningen i 2008. Drives i dag i forpagtning, men ejes fortsat af Det Classenske Fideikommis.

Færgefart mellem Grønsund og Møn fra tidlig middelalder og helt frem til 1943. Den sidste færge »Grønsund« ligger i dag som restaurant- og mødelokaleskib i Københavns Havn ud for Strandgade 100.

Kortene er fra 1776, 1889 og 1995.

Guldborgsund Kommune.

Koordinater: 6085702, 698655.

Stubbekøbing, Næsgård.

Cand.theol. Johan Frederik Classen (1725-1792) var en norsk-dansk førkapitalist og industrimand, som i 1756 grundlagde et krudtværk og kanonstøberi. I 1761 solgtes virksomheden i Frederiksværk til kongen, men Classen fortsatte dog som leder, og fra 1767 blev virksomheden gradvist tilbageskødet Classen. Han udvidede produktionen med civile støberivarer, og efterhånden opnåede han store ordrer på leverancer til hær og flåde på yderst gunstige vilkår.

Formodninger om bestikkelse har aldrig kunnet dokumenteres ifølge Gyldendals Den Store Encyclopædi, der alligevel nævner mistanken. Sikker er det dog, at den enormt velhavende industrimand indgik sine kontrakter med den militære ledelse, samtidig med at han selv havde høje poster i den samme ledelse.

Efter Classens død blev ejendomme og den enorme formue overdraget til det stadig eksisterende Det Classenske Fideikommis, der bl.a. ejer og driver Corselitze Gods på Nordfalster og Fuglsang Gods på Sydøstlolland. I 1849 åbnede Næsgård Agerbrugsskole på godsets jord, øst for Stubbekøbing, og det var det Det Classenske Fideikommis, der få år senere gav Enrico Mylius Dalgas og kredsen bag den dansk-franske ingeniør den nødvendige økonomiske håndsrækning, da Det Danske Hedeselskab skulle hjælpes i gang i 1866.

På det inddæmmede Grønsund Nor un-

der Næsgård Agerbrugsskole har sønnerne af godsejere, proprietærer og gårdejere i mere end 150 år kunnet lære landbrug. Fra skolen er der i tidens løb udsendt mange ideer om grundforbedring og landvinding, men kun for de udvalgte få. Næsgård har altid haft tætte relationer til herregårdskulturen. Her har prins Joachim stået i lære som landmand (1991-93), før han overtog Schackenborg Slot ved Tønder.

Som protektor for Det Classenske Fideikommis har dronning Margrethe også været tæt knyttet til skolen, indtil den måtte lukke i sommeren 2008 på grund af en elendig økonomi. Den statelige hovedbygning på Næsgård, der i dag huser en efterskole, blev bygget i 1907-08 til afløsning af den oprindelige skolebygning. Corselitze Gods ejer i dag 2792 hektar på Nordfalster.

Fotos: Wikipedia Commons, Stubbekøbing Lokalhistoriske Arkiv.

til at inddæmme Grønsund Nor og »en vig øst for Stubbekøbing mellem vandmøllen og Karlsfeldt«, men først i 1847 blev der bestilt et regulært udtørningsforslag. Det skulle i detaljer beskrive, hvordan Noret kunne inddrages som agerbrugsjord under Næsgård Agerbrugsskole, der i 1849 trådte i fuld virksomhed som landbrugsskole med 25 elever om året.

Efter forslaget skulle der opføres en lav dæmning mod sundet i en højde af 1,8 meter over daglig vande. Nedbør og tilstrømmende vand fra de omgivende arealer skulle opfanges af en landkanal og ledes uden om ind-

dæmningen og pumpes ud i sundet ved hjælp af to vindmøller. Dette projektforslag blev godkendt, dog med en dampmaskine som pumpekraft i stedet for den ene vindmølle.

Så gik arbejdet i gang. Noret blev adskilt fra Grønsund i løbet af 1854 ved en knap 700 meter (1100 alen) lang dæmning, der blev gravet landkanaler og opstillet en dampmaskine med vandsnegl. I løbet af 1855 blev havvandet pumpet ud, men først nu begyndte problemerne for alvor.

Jorden viste sig vanskelig at gøre dyrkbar. Efter de sagkyndiges anvisninger skulle bunden udluftes ved god

»vandsænkning«, dvs. dræning, og ferskvand fra nedbør og opland skulle også tillades at oversvømme arealerne for derefter at udpumpes, indtil jorden var »udfersket«, men i praksis lod det sig ikke gøre. Pumpeanlægget var fejlplaceret. Det lå for højt i terrænet, så vandstanden kunne ikke sænkes tilstrækkeligt.

Dæmningsbrud truer

Det inddæmmede land var en skuffelse, og op gennem 1860'erne gav det kun et ringe udbytte af græs.

Afvandingsanlægget måtte bygges

Der køres vand ud fra Næsgård med studeforspand til malkekøerne, der alle gik med dækken mod kulde og insektbid. I perioden 1929-1939 var Næsgårds kvægbestand den højstydende blandt større danske kvægbesætninger, bl.a. fordi kultiveringen af de inddæmmede arealer gav et bedre sommerfoder. Billedet er fra perioden 1915-25, og det er Grønsund og Møn i baggrunden. Foto: Stubbekøbing Lokalhistoriske Arkiv.

om, og efter opførelse af et nyt pumpeværk og en forbedret udgrøftning i 1871 tegnede fremtiden sig lysere. Sommeren 1872 gav så god en havrehøst, at den blev fremhævet i rosende toner af agerbrugsskolens forstander N.C. Fangel.

Men så indtraf katastrofen.

Ganske vist gik der ingen menneskeliv tabt, men stormfloden 13. november 1872 ødelagde store værdier på Nordfalster. Grønsund-dæmningen var blandt de ramte. Den blev simpelthen skyllet væk. En ny dæmning blev straks opført, men allerede i 1874 var det galt igen. Den nye dæmning kunne heller ikke modstå ekstraordinært højvande, så den måtte atter bygges højere.

Denne gang fulgte man det oprindelige projektforslag og byggede en 2,5 meter høj vold mod sundet. Heller ikke det var nok, og igen i 1883 trængte saltvandet ind i Noret. Med store bekostninger måtte der nu opføres en dæmning i hele 3,8 meters højde over daglig vande, før man havde fået et holdbart dæmningsanlæg.

Men det udtørrede Nor var ikke sikret mod »bagholdsangreb«.

Nytårsaften 1904 blev diget langs kystvejen nord for »Skovboledet« gennembrudt, og havvandet strømmede ind fra øst. Markerne fra Lollikeengen til Borreknolden blev over-

svømmet. Selv den store dæmning »svajede«, påstod Norets tilsynsmand senere, men han satte ryggen imod, »og så holdt hun!«

Da kystvejen var en offentlig vej, måtte amtet forhøje fundamentet med en meter og beskytte vejen mod havet med betonglaci og en regulær betonmur. Et endnu voldsommere nytårshøjvande indtraf 30. december 1913, men denne gang skete der ingen større ulykker på dæmningerne.

Mere pumpekraft

Efter at vandstanden var blevet sænket med det nye afvandingsanlæg i 1872, og de store oversvømmelser efter stormfloden pumpet ud, blev de inddæmmede arealer atter bragt under kultur. Fra omkring 1880 gav de fortrinlige udbytter i græs og kløver, men engjorden måtte dog af og til dyrkes med korn for at holde ukrudt og mindre værdifulde græsarter nede.

Efter århundredskiftet blev en del af den højestliggende jord drænet og udnyttet til dyrkning af korn, senere også til græsfrøavl. Med inddæmningen havde Næsgård Agerbrugsskole næsten fordoblet sit tilliggende til ca. 300 hektar, hvoraf halvdelen var gammel agerjord, mens resten var de indvundne arealer samt tilstødende eng- og mosestrækninger.

Trods de pæne udbytter havde den

første dræning i 1872 været temmelig mangelfuld, og dette blev mere iøjnefaldende, efterhånden som kravene til jordens ydeevne og kendskabet til rationel dræning voksede. Da et forsøg viste, at en omdræning af bakkeskråningerne gav overraskende gode resultater, blev det besluttet at omdræne. Rørledningerne blev nu lagt skråt mod bakkefaldet, og der benyttedes større rør.

Erfaringerne fra Noret og andre inddæmmede arealer havde vist, at de værdifulde enggræsser behøvede en lav vandstand fra efterår til forår og en forholdsvis højere vandstand om sommeren, når planternes vækst var på sit højeste.

I 1908 blev Hedeselskabet anmodet om en vejledning vedrørende en mere fuldstændig afvanding af dels Noret og dels de »østre arealer«.

Resultatet af selskabets undersøgelser blev, at dampmaskinen og dens snegl suppleredes med en kraftig vindmotor, der kunne trække to snegle, af hvilke den ene var i stand til yderligere at sænke vandstanden. Kanalerne blev uddybede, og det hjalp, men i fugtige år og med vindstille under stærke tøjbrud indtraf der igen og igen oversvømmelser.

I de hårde isvintre, når landkanalen bundfrøs, viste det sig at være meget uheldigt, at pumpestationen lå 250 meter fra kanalens udløb i stranden.

Marie Grubbe (1643-1718) var en adelsdame, der gennemlevede en forrygende social nedtur. Hun voksede op på godset Tjele ved Viborg og blev som 17-årig gift med kongesønnen Ulrik Frederik Gyldenløve, der bl.a. var statholder i Norge, men det kærlighedsløse ægteskab ophævedes i 1670 med henvisning til Mariens utroskab. Faderen bortgiftede derefter Marie til den jævne jyske adelsmand Palle Dyre, men fra 1685 foretrak hun den meget yngre ladefoged Søren Sørensen Møller. Efter en ny skilsmisse giftede de sig, og fra 1705 frem til Mariens død i 1718 ernærede parret sig ved færgeri og gæstgiveri i Borrehuset ved Grønsund. Kroen nedbrændte i 1731, men mindre rester af brolægningen skal kunne ses, hvor der i 1944 blev rejst en mindesten. Ludvig Holberg, St.St. Blicher, H.C. Andersen og frem for alle J.P. Jacobsen med bogen »Fru Marie Grubbe« fra 1876 har givet psykologiske skildringer af den sammensatte kvindetype. Juliane Preisler har i bogen »Kysse Marie« fra 1994 givet en kvindesolidarisk version af Marie Grubbes stormfulde liv. Foto: Stubbekøbing Lokalhistoriske Arkiv.

Milliondyrt anlæg

Det næste skridt i inddæmningens historie omfatter de store dræningsarbejder i årene 1929-38, der blev indledt med en gennemgribende renovering af afvandingsanlægget.

De stigende krav til produktiviteten på vedvarende græsarealer gjorde ef-

terhånden udbyttet fra de lave arealer utilfredsstillende, og en række forslag blev taget under overvejelse. Hedeselskabet var stemt for et todelt anlæg: en lille pumpestation, drevet ved elektricitet, skulle tage vandet fra de østlige arealer, mens den gamle pumpestation kun skulle udpumpe vandet fra Noret.

Direktionen for Det Classenske Fideikommis valgte dog en anden løsning. Der blev bygget en enkelt, men større elektrisk pumpestation (den eksisterende) ude ved Borreknolden, og den skulle udpumpe vandet fra både øst og vest. Denne løsning var den dyreste, da den krævede en uddybning af alle kanalerne, men til gengæld ville den gøre driften billigere og afvandingen af Noret mere effektiv.

Udgifterne blev anslået til ca. 12.000 kroner til kanalarbejder og rørledninger, ca. 4000 kroner til pumpehus og sluser, 8000 kroner til to pumper og to elektromotorer og lige så meget til elektrisk ledning fra transformatoren ved Næsgård og ned til Grønsund, samt 3000 kroner til diverse udgifter.

Overslaget holdt. De samlede udgifter ved anlægget, der udførtes 1929-30, blev ca. 35.000 kroner (1,3 mio. i 2012-værdi).

Den forbedrede dræning gjorde, at hvidkløver og kulturgræsser fik overtaget, hvor mosebunkens kraftige tuer før havde bredt sig, og for at opnå en helt tilfredsstillende plantebestand foretrak man en fuldstændig omlægning af de lave arealer. Hvert år blev der ompløjet 30-40 tønder land og tilsæt med havre i to år, hvorefter der fulgte en sommers braklægning, så jorden kunde blive rensat og gennemluftet.

Næsgårds forskelligartede jordboniteter havde budt på mange overraskelser i tidens løb, men man var temmelig forbløffede over at opdage, at den gamle havbund med de talrige muslingeskaller mange steder var kalktrængende. En gennemført kalkning viste sig nødvendig, men også givtig.

I nogle af dansk landbrugs vanskeligste år udførte fideikommisset således en række kultiveringsarbejder,

hvis virkninger kunne spores langt ud i fremtiden.

Perioden fra 1916 til 1938 var på mange måder skolens storhedstid. I landbokredse gik den under tilnavnet »den lille landbohøjskole«, hvilket refererede til den store forsøgsvirk-somhed og den højtydende kvægbe-sætning. Det var en skole, man skulle være mere end særdeles heldig for at blive optaget på, da det i praksis krævede en anbefaling fra en tidligere elev.

»Næsgårdianerne« skabte et landsdækkende netværk, som holdt øje med talentfulde unge landmænd, som man sørgede for at få ind på skolen. Eleverne, som kaldte sig selv for »fædre og sønner«, udviklede et regulært broderskab med specielle skikke og traditioner som »Fædresangen«, »Næsgårdleve« og særlige kåringer af enkeltelever. Fra den tid stammer også den såkaldte »fædrestok«.

Landets bedste malkekøer

Ved udgangen af de krisehærgede 1930'ere tegnede markbruget på Næsgård Agerbrugsskole bedre end nogensinde.

Mosebunke er en flerårig urt med tueformet vækst. Denne græsart dominerede de inddæmmede arealer i Grønsund Nor helt frem til 1930'erne. Rodnettet danner en tæt, filtret masse af trævlerødder, og planten breder sig kun ganske langsomt ved deling fra tuen, men til gengæld hurtigt ved hjælp af sine frø. Foto: Wikipedia Commons/Christian Fischer.

Falsters nordøstligste hjørne har helt tilbage fra Middelalderen været overfartssted til Møn. Der har ligget et betydeligt skanseanlæg opført under svenske-krigen 1657-1660, istandsat 1716 og ombygget 1801, og der har været lodseri. Færgen til Møn blev i perioden 1826-1900 drevet af Det Classenske Fideikommis, men alene med passagerer, da driften den anden vej og med gods tilhørte Grønsund Færgesgård på Møn. I 1900 blev sejladsen overtaget af Stubbekøbing Dampskibsselskab.

Grønsund Færgesgård på Møn gik konkurs i 1929, hvorefter Præstø Amtsråd overtog driften. Færgedriften ophørte i 1943, da Bogø Dæmningen blev taget i brug, og al færgefart flyttedes til Stubbekøbing.

Færgen »Grønsund«, der i dag ligger ud for Strandgade 100 i Københavns Havn med restaurations- og mødelokaler, kunne med forsigtighed overføre enkelte automobiler som her på det nederste billede fra 1926.

Fotos: Stubbekøbing Lokalhistoriske Arkiv; Einar Storgaard, 1940 (øverst).

De 150 hektar højtliggende agerjord omkring skolen havde følgende otte marks sædskifte: hvede-sukkerroer-byg-foderroer-byg-kløver og kløverfrø-byg eller havre samt brak. Størstedelen af arealerne i Noret benyttedes som eng til afgræsning eller slæt. Seksten hektar dyrkedes dog med havre og ti hektar var taget ind til frøavl.

Også husdyrholdet på Næsgård Agerbrugsskole havde gennemgået betydningsfulde forandringer. I de første 25 år holdt man endnu forholdsvis få malkekøer, men oparbejdede en udmærket stamme af spanske uldfår, de såkaldte Merinofår. Bestanden talte i nogle år over 500 moderfår, der græssede på de inddæmmede arealer bag dæmningen mod Grønsund.

I 1877 fandtes der på Næsgård 50 malkekøer, 350 spanske får og ca. 30 kødfår. Da uldpriserne på dette tids-

Landevejen langs østkysten blev forsynet med glaci og betonvæg efter nytårsstormen i 1904. Fra Næsgård til Grønsund Færgesbro ligger vejen på en to-tre meter høj dæmning langs kysten, mens markerne inde vest for ligger i kote nul eller lavere. I dag er den grimme betonmur fjernet. Foto: Einar Storgaard 1940 (sorthvid).

punkt var meget lave, blev uldfårene erstattet med kødfår af racen Oxford-down. Der blev opbygget en god besætning på ca. 200 moderfår, og der solgtes mange lam til Københavns Kvægtorv.

Højtydende kvæg

Ved århundredskiftet ramtes fårebestanden af en ondartet sygdom, der medførte betydelige tab. Trods store anstrengelser havde man ikke held til at komme sygdommen til livs, så fåreholdet blev derfor væsentligt indskrænket og efter 1919 helt opgivet.

Næsgårds kvægbesætning var blandt de første i landet, der blev tuberkulinprøvet, men på grund af usunde staldforhold kunne man først efter ombygning i 1909 gøre sig håb om at udrydde den udbredte tuberkulose og oparbejde en kvægbesætning med god ydeevne. Ved at holde de sunde dyr afsondrede fra de øvrige og efterhånden bortsælge de inficerede lykkedes det allerede i 1915 at opnå en tuberkulfri kvægbestand.

Af stambogen over kvæget fremgik det i 1909, at de 93 malkekøer stammede fra femten kofamilier, overvejende Anglerkvæg som i de

Efter den store dræningsindsats i 1930'erne kunne der høstes korn i det inddæmmede nor, når ikke det hele blev oversvømmet i utide. I baggrunden er det formentlig den trækklædte Borreknold, der ses. Foto: Einar Storgaard 1940.

fleste lolland-falsterske kvægbesætninger dengang. Det var forholdsvis store Anglerkøer med en ret tilfredsstillende mælkeydelse efter datidens forhold, gennemsnitligt ca. 3000 kilo mælk om året, hvilket dog var tre gange mindre end den gennemsnitlige årsydelse i dag.

Derimod var gennemsnitsudbyttet i smør pr. ko kun på 113 kilo i 1909. Tyve år senere havde Næsgård fordoblet udbyttet til 226 kilo, og også i det følgende tiår skete der en betydelig fremgang i gennemsnitsudbytte. I perioden 1929-1939 var Næsgårds kvægbestand den højestydende blandt større danske kvægbesætninger, bl.a. fordi kultiveringen af de inddæmmede arealer gav kreaturerne en bedre sommerernæring.

Ligesom flere gange tidligere blev kvægbesætningen i 1938 angrebet af mund- og klovsyge, hvis eftervirkninger sporedes indtil 1940. Foder-manglen under besættelsen nødven-diggjorde en mindre reduktion af kvægbesætningen. Det samme gjaldt i langt højere grad svinebestanden, der under normale forhold talte 200 dyr, deriblandt 30 søer af dansk landrace.

Kvægbesætningen var i 1939 oppe på ca. 300 dyr, hvoraf henved 130 var malkekøer. Resten var opdræt, hvorfra der hvert år solgtes mange tyre og kvier til avlsbrug. Hesteholdet bestod

af en snes arbejdsheste, fire følhopper og seks-otte føl og plage, næsten alle af jysk race.

Vand, vand og vand

Efter besættelsen begyndte de vanskeligheder for driften af Næsgård Agerbrugsskole, der kom til at koste Det Classenske Fideikommis millioner af kroner og førte til lukning af skolen. Tilbagevendende problemer med en rentabel udnyttelse af de inddæmmede arealer i Noret bidrog utvivlsomt til nedturen.

Agerbrugsskolen var blandt modtagerne af økonomisk hjælp efter den amerikanske Marshallplan, til trods

for at skolen på ingen måde havde lidt særlig nød under krigen, men Danmark var blandt de seksten europæiske lande, som det amerikanske hjælpeprogram tilgodeså med i alt 13 mia. dollar (256 mia. kroner i 2012-værdi) i årene 1948-51.

Formålet var at støtte disse landes genopbygning efter Anden Verdenskrig samt forhindre en kommunistisk samfundsomvæltning i Vesteuropa. På Næsgård Agerbrugsskole blev der bygget en ny maskinhal for økonomiske midler fra Marshall-planen.

I 1954 begrænsede man undervisningen i landmåling og nivellement fra fire til tre timer om ugen, og i stedet indførtes en særprøve i maskinlære. Mekaniseringen var for alvor ved at slå igennem i dansk landbrug.

Men økonomien haltede slemt. I 1954-55 viste regnskabet et underskud på en kvart million kroner (3,6 mio. kroner i 2012-værdi), til trods for at man havde haft forventning om »et større udbytte af avlen på det areal, der kaldtes Noret eller mere korrekt Grønsund Nor«. Som led i en økonomisk oprustning satte man sin lid til, at moderne dyrkningsteknik kunne få den gamle havbund til at give større udbytte end hidtil.

I 1961 blev der fremlagt et projekt, der var udarbejdet af Hedeselskabet for en effektivisering af afvandingen af Noret. Midlerne skulle være en uddybning af hovedkanalen samt en detailldræning af visse dele af området. Man var indstillet på at søge Statens

Den 700 meter lange dæmning er i dag ganske overgroet med buske og træer, så det ingen mening giver at fotografere den. Derimod lå den åben og kun græsklædt i 1940. Foto: Einar Storgaard 1940.

Det gule pumpehus står ca. 100 meter inde, hvor de to hovedkanaler mødes. Vandet pumpes to-tre meter til vejrs for at komme op i afvandingskanalen, der er inddiget. Vandspejlet står højt over markernes niveau, der visse steder er sunket helt ned i kote minus 3 meter. Går der hul på digerne, eller kan vandet ikke komme ud i Grønsund, så bredfyldes Noret på ingen tid.

Grundforbedringsudvalg om den støtte på 50 procent, der kunne ydes projektet.

Året efter skulle der graves jordveje af i forbindelse med asfaltering, og man besluttede, at »den jord, som her ved blev gravet op, kunne passende lægges ud på diget ved Grønsund, da Noret stadig blev oversvømmet ved højvande«.

Så var man klar til at gå i gang, og der indkøbtes i 1963 en gravemaskine til ca. 20.000 kr. (217.620 kr. i 2012-værdi) «til at fuldføre projektet omkring en udbedring af digerne ved Noret og den dertil sluttende dræning af området».

I løbet af 1964-65 foretog skolens egne folk en detaildræning af Noret, hvorefter man dybdepløjede og bearbejdede jorden stærkt, ikke mindst med henblik på at rense den for kvikgræs. Man tumlede også med planer om at indrette et erhvervsgartneri ude i Noret.

Men så kom en hel stribe ulykker væltende.

I december 1965 slog vejret pludselig om i tøj, og hele Noret blev sat under vand, da pumperne ikke kunne klare at få vandet ud hurtigt nok. Ska-

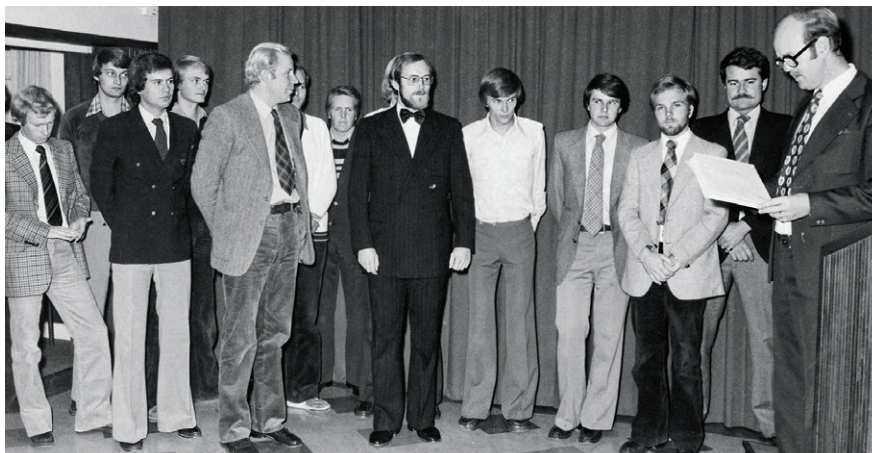

Også ud for Borreknold er der et lavt dige, der strækker sig helt hen til færgestedet. Bag diget er der anlagt en kørevej frem til slusen.

derne var så store, at man i april det efterfølgende år måtte så hvedearealerne om. Høsten i 1965 havde i forvejen været »dårlig«, og nu medførte oversvømmelserne i Noret store udgifter til udbedring af de opståede skader på såvel afvandingsystemet som den afvandede jord.

Og det fortsatte i 1967, hvor man igen måtte acceptere underskud. »Udover naturgivne faktorer som hagl- og stormvejr havde eftervirkningerne af de kraftige oversvømmelser i Noret sat sig dybe spor i det økonomiske resultat«, lød det i forstanderens årsberetning.

Næsgård Agerbrugsskole havde i en årrække monopol på at udbyde tillægsuddannelsen som agrarøkonom, og det havde skolen utvivlsomt fordel af. Da monopolet blev brudt i 1987, begyndte nedturen at tage fart. På billedet uddeles der eksamensbeviser omkring 1980 af forstander Frederik Quist (yderst til højre). Foto: Stubbekøbing Lokalhistoriske Arkiv.

Nøglen drejes om

Op gennem 1970'erne tog strukturudviklingen i dansk landbrug fart, og det betød en voldsom reduktion i antallet af selvstændige agrovirksomheder. Snart stod det klart, at en række landbrugsskoler måtte lukke, da der simpelthen ikke var den fornødne tilgang af unge mennesker, der ville være landmænd.

Fra 1972 indgik skolen i et samarbejde med handelsskolen i Nykøbing Falster, så dele af merkonomuddannelsen blev inkorporeret i den samlede uddannelse. Dermed var agrar-

De våde marker i Noret har alle dage voldt agerbrugsskolen hovedpine, og den dag i dag må forpagteren slås med hyppige oversvømmelser. Fjordbunden har altid ligget lavt, ned til knap tre meter, og den yderligere sammensynkning siden 1930 på grund af intensiv dyrkning har selvfølgelig ikke bedret forholdene. På mange måder synes Noret at være egnet til et naturgenopretningsprojekt.

økonom-uddannelsen født, og i de næste to årtier udvikledes den til at være skolens varemærke, som atter øgede interessen for den gamle hærderkronede institution.

En intens konkurrence landbrugs-skolerne imellem udviklede sig dog i takt med det hastigt svindende elevgrundlag. Reduktionen af de selvstændige landbrug fra ca. 200.000 i 1940'erne til færre end 40.000 i 2012 talte sit eget dystre sprog, samtidig med at det kom på mode blandt arvingerne til de helt store landbrugsejen-

domme at søge uddannelse andre steder end på Næsgård Agerbrugsskole. Stadig flere tog til udlandet, og helt galt gik det, da skolens monopol på uddannelsen af agrarøkonomer blev brudt sidst i 1980'erne.

Hele udviklingen gik den traditionsbevidste, men nok også noget konservative agerbrugsskole imod. Allerede i 1977 havde fideikommis-direktionen adskilt landbrug og skole, så jorden fremover blev drevet af en forpagter, mens skolen blev gjort til en selvejende institution. Alligevel

lykkedes det ikke at få skabt en sund økonomi.

Trods flere forsøg magtede hverken ledelse, fideikommis eller politiske venner at redde institutionen, og i sommeren 2008 sagde Næsgård Agerbrugsskole farvel til det sidste elevhold. De blev overført til Nykøbing Falster for at færdiggøre deres uddannelse i et mere »kreativt miljø«, som det hed sig.

Et desperat forsøg i 11. time på at redde agerbrugsskolen ved at sammenlægge den med CEUS (Centrale Erhvervs Uddannelser Storstrøm) var slået fejl.

Næsgård Agerbrugsskole måtte lukke på grund af en håbløs økonomi. Afhængigheden af driftstilskud i millionstørrelse fra Det Classenske Fideicommis var blevet for stor, så til sidst valgte direktionen for fideicommisset at dreje nøglen om efter 160 års virksomhed.

I dag huser de statelige bygninger en efterskole, det tilbyder undervisning på højt niveau i sport, natur, kunst & design og musik.

KILDER

Andersen, Ernst: Fra Juraens Overdrev. G.E.C. Gads Forlag. København 1953.

Andersen, Peter Thor: Næsgård Agerbrugsskole. Et stykke Danmarkshistorie på Nordøstfalster. Jubilæumsskrift 1984-2009. Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing. November 2008.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 31. maj 2005.

Jørgensen, Harald & Fridlev Skrubbeltrang: Det Classenske Fideicommis gennem 150 Aar. I kommission hos J.H. Schultz Forlag. København 1942.

Kring, L.: Af de Lolland-falsterske digers historie. Årbog for Lolland-Falsters historiske Samfund, 1956.

Pedersen, Erik Helmer: Godsdrift og vegørenhed. Det Classenske Fideicommis 1942-1992. Udgivet af Det Classenske Fideicommis Corselitze, Nykøbing F. 1992.

Stenak, Morten: De inddæmmede landskaber. Landbohistorisk Selskab 2005.

www.denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danmark_1536-1849/Johan_Frederik_Classen

www.naegaard.dk/velkommen

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Noret, så brug dette link: www.dofbasen.dk.

Herunder ses en oversigt over de 75 fuglearter, som er registreret fra **Noret** (Nordfalster), pr. 20. december 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Sortstrubet Lom	(1/1)	Toppet Skallesluger	(5/30)	Sølvmåge	(8/162)	Sjagger	(2/85)
Toppet Lappedykker	(2/7)	Stor Skallesluger	(12/40)	Svartbag	(2/4)	Gulbug	(2/2)
Skarv	(4/11)	Hvepsevåge	(1/19)	Splitterne	(3/18)	Gærdesanger	(1/3)
Knopsvane	(11/476)	Havørn	(1/1)	Havterne	(1/6)	Tornsanger	(2/3)
Sangsvane	(9/930)	Rørhøg	(1/1)	Ringdue	(2/12)	Havesanger	(1/2)
Sædgås	(3/28)	Blå Kærhøg	(2/2)	Natugle	(1/1)	Gransanger	(2/10)
Blisgås	(4/66)	Musvåge	(6/10)	Vendehals	(1/1)	Løvsanger	(2/13)
Grågås	(7/1650)	Fjeldvåge	(3/3)	Hedelærke	(1/1)	Broget Fluesnapper	(1/1)
Canadagås	(5/406)	Fiskeørn	(1/2)	Landsvale	(4/38)	Stor Tornskade	(2/2)
Bramgås	(3/472)	Tårnfalk	(2/4)	Bysvale	(1/2)	Allike	(1/15)
Knortegås	(2/10)	Agerhøne	(2/20)	Skovpiber	(1/7)	Råge	(3/609)
Gravand	(1/19)	Fasan	(3/14)	Engpiber	(1/12)	Sortkrage	(1/2)
Pibeand	(3/40)	Blishøne	(4/1164)	Gul Vipstjert	(1/34)	Gråkrage	(13/177)
Gråand	(5/76)	Strandskade	(1/6)	Hvid Vipstjert	(6/19)	Stær	(2/36)
Troldand	(1/3)	Vibe	(1/62)	Silkehale	(1/15)	Stillits	(1/5)
Bjergand	(1/1)	Storspove	(4/37)	Jernspurv	(1/5)	Grønsiken	(1/20)
Ederfugl	(2/3)	Mudderklire	(2/16)	Nattergal	(2/3)	Tornirisk	(1/6)
Havlit	(1/4)	Hættemåge	(6/225)	Rødstjert	(1/1)	Gulspurv	(1/3)
Hvinand	(5/106)	Stormmåge	(4/71)	Solsort	(2/7)		